

PATARLIŲ VAIZDŲ SAVITUMAS

GIEDRĖ BUFIENĖ

Patarlė – vienas iš smulkiosios tautosakos žanrų. Kasdien su jomis susiduriame, ne tik girdime, bet ir aktyviai vartojame, todėl iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad patarlę apibrėžti visai nesudėtinga. Paradoksalu, kad iki šiol nėra visuotinai priimto trumpo ir tikslaus apibrėžimo, nors tą bandė padaryti daugybė mokslininkų, pradedant jau Aristotelium. Juokaujama, kad patarlės definicijų skaičius beveik prilygsta pačių patarlių skaičiui! Vieno žymiausių dabartinių paremiologų Wolfgango Miederio nuomone, šis teiginys ne taip jau labai hiperbolizuotas¹. Vis dar aktualūs Archerio Taylora žodžiai, išstarti daugiau kaip prieš 60 metų, jog neįmanoma patarlės trumpai apibrėžti: net traktuojant kaip vieną formulę visus esminius patarlės elementus, nepavyks gauti geidžiamo etalono, t. y. tokios definicijos, kuria pasiremdami galėtume autoritetingai pareikšti: čia patarlė, o čia – tik paprastas sakiny; apie tai, kas yra patarlė, mums signalizuoja kažkokie nepačiuopiami požymiai². Bartlettas Whitingas straipsnyje „Patarlės prigimtis“³, kurį galima laikyti reakcija į ką tik cituotus Taylora žodžius, patvirtino, kad patarlės apibrėžti „beveik neįmanoma“, bet, jo manymu, nelabai ir būtina, nes ir taip visi puikiai žino, kas tai yra. Gilinantis į patarlės esmę, svarbūs Rogero Abrahamso tyrinėjimai, paskelbti šio amžiaus 7-ajame dešimtmetyje⁴. Jis akcentavo ypatingą socialinio ir kalbinio konteksto svarbą patarlėms ir priežodžiams, keiksmams, juokavimams, erzinimams, anekdotams, etiketo formulėms ir pirmasis pasiūlė pokalbių žanrų (*conversational genres*) terminą⁵. Pokalbio žanrai gyvuoja būtiniame šnekamojoje kalboje, natūraliai į ją įsiliedami ir tik joje įgydami tikrąją savo reikšmę. Būtinose jų egzistavimo sąlygos yra mažiausiai du pašnekovai (kalbantysis ir klausantysis), konkreti vieta ir laikas. Patarlę, kaip ir bet kurį kitą pokalbio žanrą, pavartojus ne laiku ir ne vietoje, t. y. neįdėjus pokalbio situacijos ir jo dalyvių vaidmens, ji liks nesuprasta arba sukels atvirkščią efektą: sumišimą vietoj pasigyrimo, skilimą vietoj suvienijimo ir pan.

Taigi patarlės yra sudėtinė kasdinių pokalbių dalis, meniškieji jų elementai. Šis stiprus ryšys su šnekamąja liaudies kalba ir jau minėti ekstra-

lingvistiniai veiksniai nulemia jų turinio ir formos pobūdį, t. y. patarlių kaip tautosakos žanro specifiką:

- 1) vartojimo tikslingumą;
- 2) pabrėžtinai buitinę orientaciją, blaivų neidealizuotą požiūrį į gyvenimo reiškinius;
- 3) didelį lankstumą, vaizdų semantinę talpumą, polifunkciškumą;
- 4) sustabarėjimą ir lakonišką formą.

Prieš aptariant plačiau šias žanrines patarlių ypatybes, būtina pabrėžti, kad pasirinkta eilės tvarka neišreiškia hierarchinės sistemos: visos ypatybės yra vienodai svarbios ir glaudžiai susijusios.

Kaip suprasti vartojimo tikslingumą? Patarlės, skirtingai nuo daugelio kitų tautosakos žanrų, nevartojamos grynai pramogavimui, visada išreiškia nedviprasmišką požiūrį į kalbamąjį dalyką, ekspresyvų jo vertinimą. Labai dažnai patarlėmis siekiama paveikti kitą asmenį (ar asmenis) – paguosti, nuraminti, perspėti, sudrausti ir pan. Tiriant patarles reikia nuolat prisiminti vartojimo tikslingumą ir būtent šiuo aspektu pažvelgti į jų vaizdus: vartojimo tikslingumas artimai susijęs su patarlių ekspresija, o ji savo ruožtu sąlygoja tokias vaizdingumo priemones kaip hiperbolė ir litotė, ironija, tradiciniai palyginimai, frazeologizmai. Štai kelios patarlės, kuriomis negailestingai išjuokiami melagiai, plepiai, tinginiai, pagyrūnai; pasitelkus palyginimą, ironiją, hiperbolę, pašaipta tampa itin kandi:

Melagis mala liežuviu kai šuva uodegu. LMD III 26(11)

Žodžiu ažuolus varto, o darbu skiedros nepakels. LTR 6014(1114)

Ant liežuvio varlė kepa, o rankose darbas pasmiršta. LTR 3920(117)

Patarlės turinys, arba, kaip įprasta šį lygmenį vadinti struktūriniuose tyrimuose, – idėja, paprastai apibendrina kokį nors momentą iš liaudies etikos ir moralės sferos, žmonių tarpusavio santykių, visuomeninio ar šeimos gyvenimo. Tokia apibendrinanti mintis gali būti išsakyta tiesiogiai, tiesmukiškai, bet dažniau ji yra išreikšta poetiniu perkeltinės reikšmės vaizdu. Neišsemiamas patarlių vaizdų šaltinis yra jas kūrusios žmonių bendruomenės buitis, tradiciniai verslai ir amatai, pavyzdžiui, žemdirbystė, medžioklė, žvejyba, prekyba, pagaliau ir tokie egzotiški užsiėmimai, kaip vyndarystė ar brangiųjų akmenų apdirbimas. Lietuvių patarlių vaizduose dažniausi feodalinio kaimo buities, žemdirbio valstiečio pačios artimiausios namų ir darbo aplinkos, jį supančios gyvosios ir negyvosios gamtos motyvai ir realijos⁶. Buitis pasaulėvaizdyje dominuoja. Jis visada žemiškas, jame vertinama tai, kas apčiuopiama, kas padeda apsiginti nuo alkio ir šalčio, kas šimtus ir tūkstančius kartų patikrinta praktinėje veikloje. Šiam teiginiui pailustruoti atrinkta pluoštas patarlių su atraminiu žodžiu *auksas*. Bet prieš tai prisiminkime šviesų ir pakylėtą dainų pasaulį, kuriame mergelė mūvi aukso žiedelį, kraičio skrynią rakina auksiniais rakteliais, bernelis ir jo žirgas iš tolo švyti aukso pentinėliais ir kamanėlėm, močiutė sėdi aukso krėslėlyje, laukia dukrelės pasišviesdama aukso liktorėliu... Nieko panašaus nerasime patarlių pasaulėvaizdyje: be gailės jos nukelia iš svajonių

ir idealų aukštybės, įmurkdo į pilką kasdienybę, kurioje nublinksta aukso žiedo spindesys:

Kas iš to aukso žiedo, kad lopšelių jau pritriedė. LTR 30(720) – sunkiai atsidūsta motina, pasilenkdama prie kūdikio.

Auksas vertinamas pragmatiškai – juo nepasisotinsi, neapsirengsi, menka nauda iš jo ir lauko darbuose:

Auksas brangus, bet negardus. LTR 30(2037)

Be aukso apsieisi, be duonos – ne. LTR 30(2090)

Auksu nei arsi, nei akėsi. LTR 2996(59)

Geras žodis už auksą vertesnis. LTR 5311(1708)

Nenorėk aukso, nes geležį pamesi. LTR 733(1035)

Auksą įdavęs, mėšlą atgausi. LTR 30(16)

Net ir pabrėžiančiose aukso vertę patarlėse nėra nė lašo idealizacijos, ir į jų vaizdus drąsiai įkomponuojamos šiurkščios pačios kasdienišiausios buities detalės, nevengiama rupaus žodžio:

Auksas ir purve žiba. LTR 213(78/45)

Auksu pakaustyta kiaulė žirgą atstoja. LTR 4179(196)

Auksinė yla ir dangų praduria. LTR 356(125/65)

Aukso nagai, smako gerklė. LTR 3656(85)

Aukso žodžiai iš asilo burnos. LTR 4185(52)

Tikrąją reikšmę patarlė įgyja tik natūralioje savo gyvavimo terpėje – pokalbyje. Tą pačią patarlę galima vartoti daug kartų skirtingomis aplinkybėmis, ir kiekvienu atveju jos reikšmė bus kitokia – nuo subtilių, vos pastebimų niuansų iki visiškos priešingybės. Todėl poetinis patarlės vaizdas ne tik perkeltinės reikšmės, bet ir daugiareikšmis, polifunkciškas. Ne atskiras simbolis ar kita kuri sudėtinė vaizdo dalis, bet visas vaizdas. Tai svarbi patarlių vaizdingumo ypatybė. Donatas Sauka patarlės vaizdą yra taikliai palyginęs su daugiabriauniu, kurio neįmanoma sutalpinti į vieną plokštumą⁷. Iš tikrųjų, kiekvieną kartą pavartota patarlė vis naujai sublyksi, lyg atsisukdama į mus dar nematyta briauna. Tuo nesunku įsitikinti praktiškai. Visi turime savo „aukso fondą“ – keletą ar keliolika mėgstamų patarlių. Pasekite, kokiose situacijose jas vartojate, kokie vaizdo reikšmės pokyčiai ir koks pavartojimo efektas. Tai tikrai įdomus eksperimentas, nereikalaujantis nei ypatingų intelektualinių pastangų, nei žymesnių laiko sąnaudų. Ir vis dėlto – kodėl daugiareikšmis vaizdas taip lengvai suvokiamas kiekvienu konkrečiu atveju? Pirmiausia dėl to, kad patarlėms, kaip ir visai tautosakai, būdingas tradiciškumas: jos viską išsako savo tradicine menine kalba, kuri gerai suprantama jų vartotojams. Tautosakinės metaforos skiriasi nuo originaliosios poezijos metaforų⁸. Ne vienas poetas eilėraščiuose yra pavartojęs tautosakinių metaforų, bet atvirkščias procesas neįmanomas – žanro dėsniai griežtai eliminuoja bet kokią „svetimkūnį“. Antroji priežastis – konotacijos teikiamos galimybės. Detaliau nesigilinant į sudėtingą konotacijos reiškinių, trumpai norėtumi

pasakyti nors tiek. Visos perkeltinės žodžio reikšmės atsiremia į norminę jo reikšmę, kuri tarsi kelrodis nukreipia žmogaus mintį⁹. Panašiai yra ir su patarlės vaizdu. Jame akivaizdi daiktų logika taip lengvai perkeliama į socialinę, žmonių santykių sferą todėl, kad patarlės vaizdas yra konkretus, jo tiesioginė reikšmė, dažnai pakankamai banali, prislopsta, tampa nebe tokia svarbi, bet visiškai neišnyksta. Tarsi persišviesdama pro perkeltinę reikšmę, ji suteikia reikiamą kryptį asociaciniams vaizdiniams¹⁰. Įdomu, kiek perkeltinių reikšmių gali turėti patarlės vaizdas, kitaip tariant – kokia jo semantinė talpa? Atskirų žodžių perkeltinės reikšmės yra tiksliai suskaičiuotos ir aprašytos žodyne. Deja, patarlių vaizdai niekada nebus taip idealiai aprašyti. Nėra tokių svarstyklių, kuriomis būtų galima pasverti semantinį vaizdo talpumą. Tačiau šiuo aspektu palyginti vieną patarlę su kita galima. Pastebėta, kad didžiausiu semantiniu talpumu pasižymi vaizdai tų patarlių, kuriose filosofuojama apie pasaulį, jo dėsningumus (pvz., *Kliudyts kelmas vežimą verčia* LST, p. 359; *Iš tų šiaudų nebus grūdų* LTR 322(2); *Kyllys kylį varo* LMD I 701(642), o vadinamosios agrotechninės ir meteorologinės patarlės, perteikiančios ūkines valstiečių žinias, oro sąlygų stebėjimus, siauriau vartojamos, jų vaizdų semantinis talpumas nedidelis (pvz., *Kregždė parlėkdama parneša pusdienį* LMD I 1063(439); *Žagrė užpučia žiburį* LTR 12(201); *Martynas ant ledo, Kalėdos ant vandens* LTR 2993(526)¹¹.

Kad patarlės nestabdytų šnekos srauto, neblaškytų dėmesio, jos turi būti trumpos. Formos lakoniškumas kelia griežtus reikalavimus kitiems dviem lygmenims – idėjai ir vaizdui. Patarlės mintis turi būti aiški, nedviprasmiška, lengvai perteikiama logikos formule, o vaizdas – visada konkretus, konstruojamas paklūstant griežčiausios ekonomijos dėsniui, labai taupiai vartojant visas vaizdingumo priemones¹². Patarlės neturi siužeto, jų vaizduose nėra vietos net trumpam pasakojimui, gausioms detalėms, išsamiai charakteristikai. Taikli ir ryški charakteristika kuriama atitinkamai grupuojant patarlės vaizde išorinio pasaulio realijas ir abstrakčias sąvokas, pavyzdžiui:

Čebatas vyžai ne draugas. LTR 4412(703)
Sviestas košės negadina. LTR 3067(295)
Skęstantis ir už šiaudo griebiasi. LMD I 677a(101)
Teisybė kaip taukai ant viršaus pasirodo. LMD I 863(170)
Sarmata ne ugnis, akių nedegina. LTR 4754(814)
Koks paukštis, tokia ir giesmė. LTR 75(3694)
Avį kerpa, kitoms kinkos dreba. LMD I 708(1/57)
Dar kregždės nepamatęs, vyžas balon sumetė. TŽ V 609

Pacituotų patarlių vaizdai komponuojami iš pačių paprasčiausių kaimo buities realijų (*čebatas, vyža, šiaudas, bala, košė, taukai, ugnis*), naminių gyvulių ir paukščių (*kiaulė, avis, paukštis, kregždė*), įprastu gyvajai liaudies kalbai abstrakčių sąvokų (*teisybė, sarmata*). Būdinga, kad vaizdo detalės neturi epitetų: užtenka tik paminėti bet kuri kasdienės aplinkos objektą, ir jis klausytojų vaizduotėje kelia gyvą ryškų išpūdį, nes yra puikiai pažįsta-

mas, iki smulkmenų aiškios jo gerosios ir blogosios ypatybės, funkcinė utilitarinė paskirtis. Konkrečios vaizdo detalės sukuria platų asociacijų lauką, bet kartu kreipia klausytojų mintis norima linkme, todėl taikliai pavartota patarlė sukels laukiamą efektą. Epitetas, išryškindamas tik vieną kurį daikto požymį, siaurina asociacijų lauką, todėl kiek sumažina ir konotacijos galimybes¹³. Pažyminiu einantys epitetai patarlėse dažniausiai vartojami poromis ir yra tikrieji arba kontekstiniai antonimai:

Mažas kupstas didį vežimą verčia. LTR 430(429/4)

Trumpa adata ilgą siūlą tempia. MST, p. 144

Mielaširdingas ir ant kūlio pragyvens, godus – nė ant aukso.
LTR 2284(493)

Realijos ir abstrakčios sąvokos patarlių vaizduose gali būti lyginamos, gretinamos, susietos priežastiniu ryšiu, bet dažniausiai jos yra priešinamos. Apskritai liaudies meninis pasaulio pažinimas glaudžiai susijęs su kontrasto poetika, tą patvirtina ir kiti tautosakos žanrai, tačiau patarlei, kaip pačiam trumpiausiam meniniam tekstui, kontrastas atveria ypač dideles galimybes. Elementarios struktūros patarlės idėją formaliai galima išreikšti kaip loginį teigimą arba neigimą¹⁴. Loginis neigimas pasitaiko daug dažniau, ir tą sąlygoja patarlės kaip žanro pagrindinis meninis metodas: liaudies gyvenimiškosios ir socialinės patirties apibendrinimas, tipizacija. Be to, ir patarlės meninė forma vengia tiesmukiškumo, o sakiny su neigiamu modalumu yra perifrastiškas teigiamo sakinio atžvilgiu, todėl aktyviai vartojamas patarlių konstrukcijose¹⁵:

Marių neišsėmsi, žvaigdžių nesuskaitysi. LTR 75(4262)

Kakta sienos nepramuši. LTR 4147(77)

Smertis nežiūri, kad vyžos nesuavėtos. LTR 2989(915)

Nemesk lazdos, šunų dar nepraėjęs. TŽ III 386.

Ir nuprausta varna nebus balta. LMD III 225(259)

Ne šventieji puodus lipdo. LTR 708(2/38)

Ausys ragų neprilygsta. LST, p. 583

Nė šuo, nė kėdelė, nė duonos bandelė. LTR 3157(664)

Patarlės tiesa neginčijama, dažnai kategoriška, o kategoriškumui reikšti neigiamos konstrukcijos ypač parankios:

Ant svetimo arklio netoli tejos. LTR 465(36/52)

Nestips pelė ant aruodo. LTR 732(315)

Ėdžios prie arklio neina. LMD I 675(23)

Ne vienu kirčiu medis nukertamas. LMD I 881(10)

Šiose patarlėse neigiama konstrukcija reiškia, kad veiksmas ar būseną yra neįmanomi jokiais aplinkybėmis, jie nepavaldūs laiko kategorijai (šis reiškiny vadinamas patarlės žanro meniniu laiku)¹⁶. Padarykime nedidelį eksperimentą – performuokime šias patarles kaip loginį teigimą:

*Savu arkliu toli nujosi.
Be aruodo pelė pastips.
Arklys eina prie ėdžių.
Medis nukertamas daugeliu kirčių.*

Sumažėjo posakių įtaigumas, vaizdai nublanko. Neigimo kategorija tin-ka ir vidinei antinomijai reikšti, kai patarlės vaizde susiduria ne šiaip sau du skirtingi objektai, o tiesiog dvi priešingos pasaulėžiūros¹⁷:

*Savi dūmai akių negrauzia, tik svetimi. LTR 713(163)
Neklausysi tėvo motinos, tai klausysi šunio skūros barškančios. LTR 914(14/87)
Nemaišyk kito puodo, tik žiūrėk, kad tavo neprisviltų. LTR 852(13/244)*

Sudėtinė mintis patarlėse taip pat dažniausiai paremta priešprieša, nes tai padeda išlaikyti lakonišką formą. Vaizdas modeliuojamas į dvi savaran-kiškas sintagmas, kurios sudaro antitezę:

*Ant kito šapą pamato, o ant savęs – nė vežimo. LMD I 1063(1160)
Laimės ir replėmis nepritrauksi, o nelaimė ir pati ateina. TŽ V 610*

Ypatingo raiškos glaustumo pasiekta tose patarlėse, kuriose antitezė de-rinama su asindetonu ir elipse:

*Katei žertas, pelei smertis. LTR 284(708/783)
Aukšti butai, šalti barščiai. LST, p. 259
Karvelio balselis, vanago nageliai. LTR 3892(173)*

Iš pavyzdžių matyti, kad lakoniška patarlės forma nė kiek nesumenkina minties ir vaizdo, atvirkščiai, jie tampa ypač kondensuoti ir svarūs¹⁸. Kiekvie-nam patarlės teksto žodžiui tenka didelis prasminis krūvis, vaizdo konstruk-cijoje jis turi nepajudinamą vietą. Tokioms lakoniškoms, tobulai nugludintos formos patarlėms dažnai būdinga garsinė instrumentuotė: ritmingumas, ri-mavimas, aliteracija, asonansas. Pagrindinė garsinė instrumentuotės funkci-ja – palengvinti patarlę įsiminti¹⁹. Kartu tai ir papildoma priemonė vaizdo ryškumui sustiprinti. Kirčiuoti skiemenys ir panašių garsų sąskambiai gali suartinti, susieti prasminiais ryšiais tokius patarlės teksto žodžius, kurie pa-prastame, nemeniniame tekste niekada neatsidurs greta, nes, kaip teigia se-miotikas Jurijus Lotmanas, „tam priešinasi mūsų kalbinė ir kultūrinė patir-tis“²⁰. O patarlės vaizdas dėl šių naujų prasminių ryšių įgyja originalumo, praturtėja papildomais semantiniais niuansais.

Panašų netikėtumo efektą, nelauktą išpūdį sukelia patarlės tekste prie-šinami skirtingoms semantinėms grupėms priklausantys žodžiai, pavyzdžiui:

*Žmogus – ne pyragas, neperlauši. LTR 469(282/52)
Pati – ne rankovė, neišversi. LTR 465(36/2674)
Pačių vesti – ne riestainis pirkti. LMD I 869(75)*

Toks reiškiny s vadinamas stilistine asimiliacija²¹. Jei patarlės tekste priešinama abstrakti ir konkreti sąvoka, vaizdas bus itin ryškus, plastiškas ir dažniausiai komiškas:

Žodis – ne žvirblis, išlėks – nesugausi. LTR 558(277)

Darbas – ne vilkas, miškan nepabėgs. TŽ III 383(511)

Meilė – ne seilė, nenurysi. LTR 213(78/353)

Liga – ne sesuo, paguldys – neslaugys. MST, p. 84

Mokslas – ne arielka, į galvą netrenkia. LTR 6180(752)

Širdis – ne avelė: šieno nepaduosi. LTR 3017(6)

Iš tikrųjų, taiklaus ir sąmojingo žodžio aruodai neišsemiami!

Gali pasirodyti, kad per daug dėmesio skirta tokiam siauram reiškiniui kaip neigimas. Tačiau patarlių poetikoje jis yra ne tik loginė-gramatinė, bet ir stilistinė kategorija, kadangi atlieka net keletą stilistinių funkcijų (kategoriskumo, vidinės antinomijos, stilistinės asimiliacijos reiškinimas), kurios yra sąlygotos žanro specifikos. Kituose tautosakos žanruose neigiamos konstrukcijos atlieka kitokias funkcijas²².

Formuojant patarlių vaizdus, naudojamos tos pačios kaip ir kituose tautosakos žanruose vaizdingumo priemonės: palyginimas, epitetas, metonimija, metafora, įsmeninimas, alegorija, hiperbolė, litotė, ironija, paradoksas ir dar kitos. Tačiau, skirtingai negu kituose žanruose, jos formuoja ne tik patarlės vaizdą, bet ir jos sintaksinę struktūrą²³; visa patarlė gali sutapti su palyginimu – *Rytas už vakarą gudresnis* LTR 3549(839), alegorine metafora – *Žodžiais kailinių nepasiūsi* LTR 370(18/5), metonimija – *Iš guolio nekepsi raguolio* LTR 1261(29/3), ir pan. Vis dėlto dažniau vienos patarlės vaizdas kuriamas pasitelkiant kelias vaizdingumo priemones: jos viena kitą paremia ir sustiprina. Pavyzdžiui, patarlėje *Savas – baltas ir nevelėtas, kito – juodas ir nedėvėtas* LTR 465(36/3007) panaudota alegorinė metafora, antitezė, sintaksinis paralelizmas, asindetonas, elipsė, hiperbolė. Antitezė skaido patarlės tekstą į dvi sintagmas, kuriose priešinamos trys poros žodžių (*savas – kito, baltas – juodas, nevelėtas – nedėvėtas*). Antitezę sustiprina sintaksinis paralelizmas, kuriame tiksliai simetriškai pakartojamos abiejų sintagmų gramatinės formos. Elipsė (praleistas žodis *rūbas*) ir asindetonas suteikia glaustumo, hiperbolė paryškina vaizdą, padidina patarlės ekspresyvumą.

Pabaigoje norėusi dar kartą akcentuoti svarbiausias patarlių vaizdų ypatybes. Tai – plastiškumas ir daugiareikšmiškumas, itin glaudus ryšys su lakoniška patarlės forma, vaizdų konstrukcijose aktyviai naudojamas meninis kontrasto principas, bendrų visiems tautosakos žanrams vaizdingumo priemonių saviti deriniai.

- ¹ *Вольфганг Мигер*. О природе пословиц. — Образ мира в слове и ритуале: Балканские чтения, I. М., 1992, p. 188.
- ² *Archer Taylor*. The Proverb. Cambridge-Massachusetts, 1931, p. 3.
- ³ *Bartlett Jere Whiting*. The Nature of the Proverb. — Harvard Studies and Notes in Philology and Literature, 1932, No. 14, p. 302.
- ⁴ *Roger D. Abrahams*. A Rhetoric of Everyday Life: Traditional Conversational Genres. — Southern Folklore Quarterly, 1968, No. 32.
- ⁵ *Taip pat žr.: Sally Jerkovich*. Conversational Genres. Handbook of American Folklore. Bloomington, 1983, p. 277—281.
- ⁶ *Donatas Sauka*. Tautosakos savitumas ir vertė. V., 1970, p. 294.
- ⁷ *Ten pat*, p. 290.
- ⁸ *Арво Крикманн*. Некоторые аспекты семантической неопределённости пословицы. Паремииологический сборник: пословица, загадка. М., 1978, p. 90.
- ⁹ *Sofija Kėzytė*. Perkeltinės žodžio reikšmės ir jų pateikimas „Lietuvių kalbos žodyne“. — Lietuvių kalbotyros klausimai, 1961, t. 4, p. 233—253; *Александр Фёдоров*. Семантическая основа образных средств языка. М., 1969, p. 22.
- ¹⁰ *D. Sauka*. Tautosakos savitumas ir vertė, p. 290.
- ¹¹ *D. Sauka*. Lietuvių tautosaka. V., 1982, p. 211, 213—214.
- ¹² *D. Sauka*. Tautosakos savitumas ir vertė, p. 281, 283—284, 289; *Людия Морозова*. Художественные формы пословиц. Вопросы жанров русского фольклора. М., 1972, p. 7, 15—16.
- ¹³ *Е. Дружинина*. О роли слов с точным номинативным значением в создании стилистических приёмов. М., 1972, p. 29.
- ¹⁴ *D. Sauka*. Lietuvių tautosaka, p. 209; *Л. Морозова*. Min. veik., p. 4.
- ¹⁵ *Л. Савельева*. Отрицательные конструкции в некоторых прозаических жанрах русского фольклора. Язык жанров русского фольклора. Петрозаводск, 1977, p. 72.
- ¹⁶ *Л. Савельева*. Min. veik., p. 73.
- ¹⁷ *Л. Савельева*. Min. veik., p. 74.
- ¹⁸ *D. Sauka*. Tautosakos savitumas ir vertė, p. 283—284, 289.
- ¹⁹ *Kazys Grigas*. Patarlės ir priežodžiai. — Lietuvių tautosaka, t. 5: Smulkioji tautosaka, žaidimai ir šokiai. V., 1968, p. 24.
- ²⁰ *Юрий Лотман*. Анализ поэтического текста. Л., 1972, p. 62.
- ²¹ *Л. Савельева*. Min. veik., p. 74.
- ²² Pavyzdžiui, pasakose neigiamos konstrukcijos padeda sukurti nepaprastą, paslaptinę pasakojimo nuotaiką, atlieka sustiprinimo efektą vaizduojant nepaprastus herojus ir stebuklingus daiktus, sulėtina meninį pasakos laiką, atlieka perjungimo funkciją pasakos pabaigos formulėje, kai lengva ironija sugriauna pasakišką pasaulį ir sugrąžina klausytojus į kasdienybę (*Л. Савельева*. Min. veik., p. 69—70).
- ²³ *Л. Морозова*. Min. veik., p. 8.

THE PECULIARITY OF A PROVERB IMAGE

GIEDRĖ BUFIENĖ

Summary

The article discusses the definition, genre characteristics, a function problem of a proverb with a special emphasis on its lyrical images. An abundance of Lithuanian proverbs provided in the article serves for the exemplification of the proverb plasticity and versatility, its close link with its laconic form. The article also analyses the principle of artistic contrast frequently applied in image construction and peculiar correlation of artistic means common to all folklore genres.